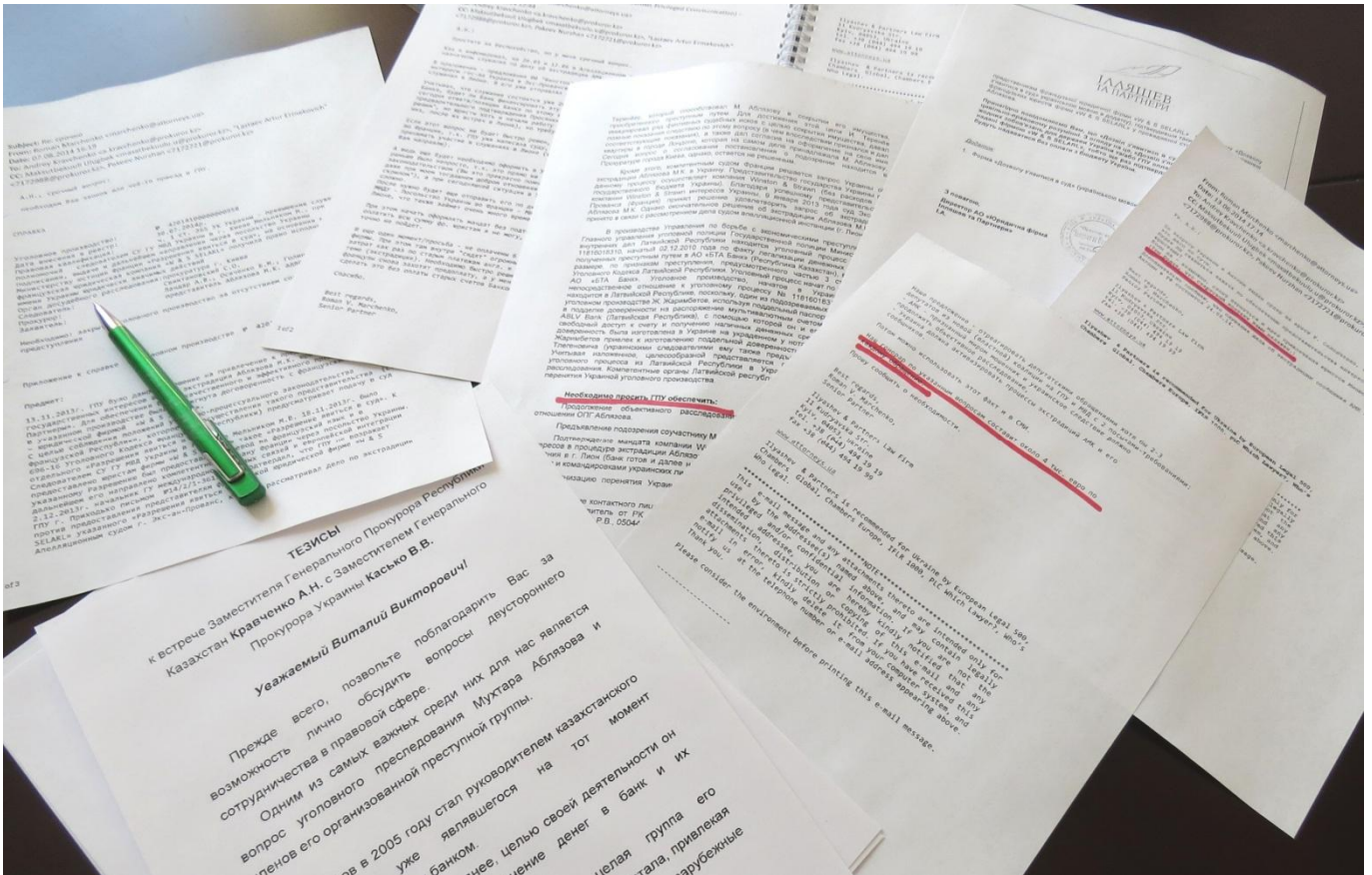

ВІДКРИТИЙ ДІАЛОГ

ЗВІТ:

СПРАВА МУХТАРА АБЛЯЗОВА В УКРАЇНІ

Корупційна співпраця з казахстанською владою дискредитує нове керівництво українських правоохоронних органів

Зміст

1. Вступ.....	ст. 3
2. Слідчий МВС діяв за прямими вказівками казахстанської влади.....	ст. 5
3. ГПУ отримувала інструкції від казахстанської прокуратури на неофіційних зустрічах у Києві.....	ст. 6
4. Казахстанський БТА Банк оплачував послуги фірми, яка представляла Україну у французькому суді.....	ст. 7
5. На прохання Казахстану прокуратура двічі закривала кримінальну справу проти слідчого Мельника.....	ст. 9
6. Висновки та рекомендації.....	ст. 10

1. ВСТУП

Через рік після Євромайдану результати роботи Генеральної прокуратури України виявилися провальними. Нове керівництво прокуратури не тільки затягнуло розслідування злочинів режиму Януковича, а й виявилось втягненим в корупційний скандал, пов'язаний з переслідуванням казахстанського опозиціонера Мухтара Аблязова. Незважаючи на російську військову агресію і анексію частини території, українські правоохоронні органи сприяють політичним переслідуванням з боку найближчого союзника Росії – Казахстану. Саме Казахстан визнав кримський референдум «*як вільне волевиявлення населення*», а також «*з розумінням поставився до рішення Росії*» про приєднання української території [1], [2]. 11.02.2015 президент Казахстану заявив: «*Так, Росія сьогодні у важкому стані опинилася, але й ми разом з Росією. Ці варварські санкційні справи нікому не допомагають*» [3].

До останнього часу українські ЗМІ мало інформували громадськість про справу Мухтара Аблязова, хоча історія казахстанського опозиціонера і політичного біженця широко відома в Європі, а Україна бере безпосередню участь у його переслідуванні. Ця тема знову актуалізувалася в Україні у 2014 році після публікації на інформаційному порталі Trust.ua документів, які розкрили глибокі корупційні зв'язки між Міністерством внутрішніх справ України (МВС), Генеральною прокуратурою України (ГПУ) та казахстанською владою. Документи набули широкого розголосу за кордоном і стали однією з підстав для рішення Високого суду Лондона про відмову Україні в екстрадиції Ігоря Кононка, соратника Аблязова.

Кримінальна справа проти казахстанського опозиціонера Мухтара Аблязова в Україні була відкрита 01.10.2009. Проте вплив казахстанської влади на українське слідство був налагоджений вже під час режиму Януковича. Після Євромайдану казахстанська прокуратура швидко знайшла «підхід» до нового керівництва ГПУ і МВС, і колишні корупційні схеми продовжують успішно здійснюватися.

Приватна юридична фірма «Ілляшев та Партнери», яка офіційно представляє інтереси казахстанського БТА Банку, давала вказівки слідчому МВС Максиму Мельнику. Він узгоджував свої дії з позицією казахстанської влади. Українському слідчому залишалося лише підписувати документи, які замість нього готувала казахстанська сторона. У свою чергу, ГПУ кілька разів погоджувалася з рішенням слідчого про те, щоб оплачувані Казахстаном іноземні юристи представляли Україну у французькому суді у справі Аблязова. У зв'язку з прийняттям цього незаконного рішення, проти слідчого Мельника була порушена кримінальна справа, яку київська прокуратура двічі закривала. Керівництво ГПУ часів Яреми отримувало рекомендації від казахстанських колег у справі Аблязова на неофіційних зустрічах у Києві. Таким чином, українське правосуддя фактично здійснювалося руками казахстанської влади.

Справа Аблязова є одним з багатьох прикладів того, що ГПУ та МВС залишаються корумпованими і важко піддаються спробам реформування. «Ручне управління» слідством, «телефонне право», неналежний нагляд за діями співробітників правоохоронних органів та приховування вчинених ними порушень – усе це свідчить про сильні зв'язки зі старою, передреволюційною системою.

10.02.2015 новим генеральним прокурором було призначено Віктора Шокіна, який раніше був заступником Яреми і, згідно з опублікованими документами та інформацією казахстанських ЗМІ, опікувався кримінальною справою проти казахстанського опозиціонера Аблязова. Висловлюємо надію, що нове керівництво ГПУ не повторить помилок попередників і займатиметься реальними реформами, які призведуть до демонтажу старої системи.

Усі винні в порушеннях кримінального та кримінального процесуального законодавства у справі Аблязова мають бути притягнуті до відповідальності згідно із законом. Дії окремих співробітників ГПУ та МВС щодо фабрикації запиту на екстрадицію Аблязова дискредитують правоохоронні органи і завдають шкоди міжнародній репутації України. Прикметно, що Україна та Казахстан

направили запити на екстрадицію практично одночасно (09.08.2013 та 15.08.2013 відповідно). При цьому в українській кримінальній справі фігурують звинувачення, які не вказані в екстрадиційному запиті.

Нещодавня смерть Рахата Алієва [4] в австрійській в'язниці стала черговим прикладом загибелі опонентів казахстанського режиму за загадкових обставин і є застереженням для інших казахстанських опозиціонерів-втікачів. Українська влада зобов'язана відновити законність і відмовитися допомагати авторитарному режиму в переслідуванні своїх політичних опонентів.

У цьому звіті представлений аналіз документів, оприлюднених на порталі Trust.ua [5], а також на сторінці в Facebook відомого казахстанського політика та громадського діяча Муратбека Кетебаєва [6]. Різні групи документів публікувалися в період від 23.02.2014 до 21.01.2015. Листування та розмови, розкриті в ЗМІ велися:

- між слідчим МВС Максимом Мельником та фірмою «Ілляшев та Партнери»;
- між співробітником «Ілляшев та Партнери» Романом Марченком та заступником генерального прокурора Казахстану Андрієм Кравченком, старшим помічником генерального прокурора Казахстану Улукбеком Максатбекуулу та співробітниками казахстанської прокуратури Артуром Ластаєвим та Нуржаном Ракеєвим [7].

Президент Інтернет-асоціації Казахстану Шавкат Сабіров, котрий фігурує в одному з оприлюднених Кетебаєвим листувань, підтвердив автентичність листів [8]. Також на сторінці Кетебаєва було опубліковане листування щодо залежних від держави казахстанських медіа-холдингів. На думку деяких журналістів, у оприлюдненні листування може бути зацікавлений казахстанський політик і великий бізнесмен Булат Утемуратов [9].

Наш звіт посилається також на отриману шляхом офіційних запитів інформацію від МВС, ГПУ та Міністерства юстиції.

СПРАВА МУХТАРА АБЛЯЗОВА: СТИСЛА ДОВІДКА

Аблязов як засновник першого впливового опозиційного руху в Казахстані у 2002 році потрапив в опалу президента Назарбаєва і був засуджений до тюремного ув'язнення. Аблязова амністували під тиском міжнародної громадськості. Умовою його звільнення була відмова від політичної діяльності, проте, зайнявши пост голови ради директорів казахстанського БТА Банку, він продовжив підтримувати й фінансувати опозицію. Таким чином Аблязов знову «перейшов дорогу» президенту, і у 2009 році казахстанська влада висунула йому та його соратникам звинувачення у фінансових злочинах, скоєних під час його керівництва банком. Пізніше Казахстан інкримінував Аблязову також «розпалювання соціальної ворожнечі» і «підготовку терористичного акту» [10].

07.07.2011 уряд Великобританії надав Аблязову політичний притулок. Його соратники Жаксилік Жарімбетов та Роман Солодченко отримали статус біженця у Великобританії, Муратбек Кетебаєв – у Польщі, Олександр Павлов – в Іспанії; Тетяні Параскевич наданий міжнародний захист у Чехії, а Артур Трофімов отримав додатковий захист в Австрії. Родичі Аблязова також отримали статус біженця: його дружина Алма Шалабаєва та 6-річна дочка Алуа Аблязова – в Італії, сестра Гаухар Кусаїнова – в США, дядько Куаниш Нургазін – в Литві.

Amnesty International, Human Rights Watch, Міжнародна федерація за права людини, Ліга прав людини Франції, а також українські, російські та казахстанські правозахисні організації неодноразово заявляли про політичний характер справи Мухтара Аблязова і закликали не допустити його екстрадиції. На його захист також виступили понад 20 представників Європарламенту та 8 депутатів ПАРЕ [11].

Після затримання 31.07.2013 за «червоним повідомленням», Аблязов вже півтора роки перебуває в різних місцях позбавлення волі у Франції у зв'язку з тривалими судовими процесами за запитами про його екстрадицію в Росію і в Україну. Саме через ці країни намагається отримати Аблязова казахстанська влада, яка не має договору про екстрадицію з Францією. У Росії справою Аблязова займаються слідчі зі «списку Магнітського», а в Україні довгий час справу вів слідчий Мельник, який переслідував активістів та незалежні ЗМІ під час Євромайдану.

09.04.2014 французький касаційний суд скасував рішення про екстрадицію Аблязова і відправив справу на новий розгляд до суду Ліона, який 24.10.2014 схвалив екстрадицію до України та Росії, надавши пріоритет російському запиту. Судді заявили, що вони встановлюють лише «відповідність запитів про екстрадицію до процесуальних правил» [12]. Касаційний суд 04.03.2015 залишив у силі це рішення, вважаючи, що нижчий суд не допустив процесуальних порушень. Тепер рішення у справі екстрадиції прийматиме французький уряд. Також справа може бути розглянута у вищому адміністративному суді Франції та в Європейському Суді з прав людини.

2. СЛІДЧИЙ МВС ДІЯВ ЗА ПРЯМИМИ ВКАЗІВКАМИ КАЗАХСТАНСЬКОЇ ВЛАДИ

У своїх попередніх звітах Фондація «Відкритий Діалог» наводила аналіз документів, які підтверджують незаконний вплив казахстанської влади на українського слідчого Максима Мельника через юридичну фірму «Ілляшев та Партнери» [13], [14]. Через цю фірму казахстанська сторона передавала слідчому персональні дані обвинувачених; складала для слідчого протоколи допитів, тексти звинувачень і запити на екстрадицію; узгоджувала зі слідчим клопотання про розкриття банківської таємниці; давала вказівки кого оголошувати в розшук Інтерполу, які питання задавати на допитах, в якому ключі проводити розслідування.

Наприклад, співробітник «Ілляшев та Партнери» Арсеній Герасимів готував та редагував для слідчого процесуальні документи по кримінальних справах проти соратників Аблязова: Тетяни Параскевич, Ігоря Кононка, Сирима Шалабаєва та Олександра Удовенка. Також Герасимів вказував слідчому на те, які «результати» потрібно отримати на допитах.

Через фірму «Ілляшев та Партнери» слідчий Мельник узгоджував свої дії з казахстанською стороною. Якщо Арсеній Герасимів «працював» з українським слідством, то його колега Роман Марченко постійно тримав зв'язок з казахстанською прокуратурою та БТА Банком. Так, 06.05.2010 Роман Марченко уточнював в Улукбека Максатбекуулу, на той момент члена правління БТА Банку: «Я говорив сьогодні зі слідчим. Вони просять підтвердження, чи потрібно Жарімбетова оголошувати в розшук». На що була отримана відповідь: «Необхідно». Пізніше Марченко повідомив, що «доручення виконано».

Співробітник «Ілляшев та Партнери» Роман Марченко систематично відправляв до Генеральної прокуратури Казахстану інформацію про дії українських слідчих у справі Аблязова. Нижче наведені деякі приклади того, як Марченко звітує перед казахстанською стороною і надає їй консультації:

- 11.09.2010 Марченко пише керівництву БТА Банку: *«Колеги! Радий повідомити, ми «просунули» наших слідчих щодо М. Аблязова, а саме: щодо М. Аблязова порушено кримінальну справу за ч. 4 ст. 190 КК України ... Лейтмотив – існувала ОЗГ (організована злочинна група - прим. редактора) «Аблязов, Жарімбетов та інші».*
- 25.04.2014 Марченко повідомляв, що латвійські правоохоронні органи не мають доказів, що інкриміновані соратникам Аблязова злочини були скоєні в Латвії, тому *«не бачать майбутнього»* у продовженні кримінального провадження. Марченко ставить перед казахстанською прокуратурою завдання *«активізувати кримінальну справу в Латвії і домогтися висунення обвинувачення винним особам»*, а також просити ГПУ *«переїняти»* цю справу з Латвії.

- 19.06.2014 заступник казахстанського генерального прокурора Андрій Кравченко отримав від Романа Марченка зразок готових показань для колишніх колег Аблязова, які «співпрацюють зі слідством» (Різоєва та Мамештегі). Дані показань повністю збігаються з позицією казахстанського слідства.
- Марченко неодноразово повідомляв казахстанській прокуратурі, що для того, аби справу проти Аблязова в Україні не закрили, йому доводиться «відбивати накти» правозахисників. 17.07.2014 Марченко проінформував про те, що до ГПУ надходять запити від правозахисників та народних депутатів стосовно політичного та сфабрикованого характеру справи Аблязова: *«Це створює вкрай негативний фон в Україні і вже приносить свої «плоди» – так, наприклад, Головним слідчим управлінням МВС було прийнято рішення вилучити цю справу у слідчого, який вів її протягом усіх 5 років, також на слуханні деякі епізоди щодо ОЗГ визнані надуманими».*
- У відповідь Марченко пропонує казахстанській стороні корупційну схему, а саме – за гроші організувати і надіслати депутатські звернення до ГПУ і МВС з вимогами не закривати кримінальну справу та активізувати екстрадицію Аблязова і його соратників: *«Потім можна використовувати цей факт і у ЗМІ. Наш гонорар із зазначених питань складе близько 4 тис. євро по кожному зі звернень».* 01.09.2014 для казахстанської прокуратури був наданий звіт про те, що 27.08.2014 до ГПУ і МВС було відправлене відповідне звернення народного депутата від партії «Батьківщина» Василя Кравчука. Прикметно, що цей депутат мав сумнівну репутацію, оскільки неодноразово голосував за законопроекти колишнього уряду Азарова, через що перебував під загрозою виключення з фракції «Батьківщина» [\[15\]](#).

3. ГПУ ОТРИМУВАЛА ІНСТРУКЦІЇ ВІД КАЗАХСТАНСЬКОЇ ПРОКУРАТУРИ НА НЕОФІЦІЙНИХ ЗУСТРІЧАХ У КИЄВІ

Аналіз опублікованих документів підтверджує, що з травня по серпень 2014 року керівники казахстанської і української Генеральних прокуратур провели кілька зустрічей у Києві. На усіх зустрічах обговорювалося одне питання – кримінальна справа проти Мухтара Аблязова. Зустрічі були неофіційними. Єдине офіційне повідомлення на сайті ГПУ про зустріч з казахстанською делегацією з метою «обміну досвідом» датоване 09.09.2014 [\[16\]](#). Фірма «Ілляшев та Партнери» готувала казахстанську прокуратуру до цих зустрічей, а саме надавала тексти виступів і радила, які питання та рекомендації озвучувати у зверненнях до ГПУ.

Оприлюднені матеріали листування дозволяють стверджувати, що в Києві відбулися, принаймні, дві зустрічі у справі Аблязова (хоча, ймовірно, їх було більше) [\[17\]](#):

- 22.05.2014 на зустрічі в ГПУ, крім Романа Марченка та Андрія Кравченка, казахстанську сторону представляв Улукбек Максатбекуулу (старший помічник генерального прокурора Казахстану, який до кінця 2012 року був членом правління БТА Банку). Саме він ще у 2010 році давав вказівки українському слідчому, кого з партнерів Аблязова оголошувати в розшук.
- 20.08.2014 в Києві відбулася одна з найбільш важливих для казахстанської сторони зустрічей у справі Аблязова. 12.08.2014 був підготовлений лист генерального прокурора Казахстану Асхата Даулбаєва, де той просив керівництво ГПУ прийняти в Києві його заступника Андрія Кравченка. Згідно з матеріалами листування, Кравченко мав зустріч з тодішнім генеральним прокурором України Віталієм Яремою та його заступником Віталієм Каськом.
- В підготовлених для Кравченка тезах зустрічі є наступні слова: *«Метою мого приїзду сьогодні є обговорення взаємодії з конкретного питання кримінального переслідування організованої злочинної групи Аблязова М. К.».* Кравченко у зверненні до свого українського колеги Каська

каже: *«Насамперед дозвольте подякувати Вам за можливість особисто обговорити питання двосторонньої співпраці у правовій сфері. Одним з найважливіших серед них для нас є питання кримінального переслідування Мухтара Аблязова та членів його організованої злочинної групи».*

Перед кожною зустріччю Роман Марченко відправляв у казахстанську прокуратуру інформаційні матеріали:

- Марченко радив казахстанській стороні озвучити наступні рекомендації для України: продовжити кримінальне провадження проти Аблязова і його соратників; висунути підозру такому собі І. Тереневу, якого «Ілляшев та Партнери» називали «співучасником» Аблязова; підтвердити мандат для фірми Winston & Strawn LLP, яка представляє Україну у французькому суді; закрити кримінальну справу проти слідчого Мельника; призначити фірму «Ілляшев та Партнери» контактною особою для оперативних відносин з казахстанською стороною; відправити співробітників ГПУ на судові процеси у Францію (БТА Банк висловлював готовність оплатити відрядження).
- Оскільки 09.04.2014 Великобританія відмовила Україні в екстрадиції соратника Аблязова Ігоря Кононка, казахстанська прокуратура зверталася до ГПУ з проханням направити ще один запит на його екстрадицію, але вже з іншими звинуваченнями.
- На зустрічі 20.08.2014 співробітники казахстанської прокуратури намагалися переконати ГПУ «не звертати увагу» на міжнародну кампанію на підтримку Мухтара Аблязова як опозиційного політика. При цьому в тезах зустрічі Андрія Кравченка є безсторонні відгуки про європейських дипломатів: *«Позиціонуючи себе строгими інспекторами, до нас приїжджали депутати Європарламенту, співробітники міжнародних, гуманітарних та правозахисних організацій. Посли Євросоюзу та інших європейських держав при кожній зустрічі з керівництвом Генеральної прокуратури Казахстану вважали своїм обов'язком приділити найбільшу увагу і продемонструвати найбільшу заклопотаність саме з приводу Аблязова і його справи. ... Останнього разу до нас з питаннями приїхала представник парламентської асамблеї ОБСЄ Ізабель Сантос, компетентність якої з обговорюваної теми на момент її прибуття до Казахстану складно було відрізнити від нульової».*
- Слід зазначити, що Ізабель Сантос була першою з дипломатів, кому 11.06.2014, після двох років спроб, вдалося зустрітися з казахстанським політ'язнем Володимиром Козловим в колонії. При цьому її не допустили до іншої політичної ув'язненої – Рози Тулетаєвої. Проте заклики представника ОБСЄ Сантос, як і різка критика з боку Ради ООН з прав людини, змусили казахстанську владу прийняти рішення про дострокове звільнення Рози Тулетаєвої.

4. КАЗАХСТАНСЬКИЙ БТА БАНК ОПЛАЧУВАВ ПОСЛУГИ ФІРМИ, ЯКА ПРЕДСТАВЛЯЛА УКРАЇНУ У ФРАНЦУЗЬКОМУ СУДІ

02.09.2013 фірма «Ілляшев та Партнери» запропонувала ГПУ «на безкоштовній основі» залучити юристів для «забезпечення представництва» інтересів України у французькому суді у справі екстрадиції Аблязова. 13.11.2013 від ГПУ була отримана відповідь: *«Не заперечую».* Як наслідок, фірма «Ілляшев та Партнери» залучила французьких юристів фірми Winston & Strawn LLP для участі у справі.

18.11.2013 слідчий МВС Максим Мельник видав документ «Дозвіл з'явитися в суд», яким уповноважив юристів фірми Winston & Strawn LLP Жилья Біго (Gilles Bigot) та Гійома-Дені Фора (Guillaume-Denis Faure) представляти Україну у французькому суді та *«виконувати усі дії, спрямовані на екстрадицію пана Аблязова М. К. в Україну».* «Дозвіл» слідчого був переданий до

Міністерства юстиції Франції через Посольство України у Франції. Даний «дозвіл» відповідає французькому законодавству, проте суперечить українському. У відповідності до Постанови уряду від 05.08.2003, **Міністерство юстиції України зобов'язане закуповувати з бюджету послуги юристів для представництва інтересів держави в іноземному суді** [18], [19]. 20.10.2014 у відповідь на запит Фондації «Відкритий Діалог» Міністерство юстиції України повідомило, що не здійснювало закупівлю послуг фірми Winston & Strawn LLP або послуг інших юридичних радників у справі екстрадиції Мухтара Аблязова. При цьому Міністерству юстиції «не відомі джерела фінансування» роботи Winston & Strawn LLP у французькому суді.

Згідно з оприлюдненими документами, **оплата юристів Winston & Strawn LLP здійснювалася казахстанським БТА Банком за посередництва фірми «Ілляшев та Партнери»**. При цьому «Ілляшев та Партнери» періодично просили заступника генерального прокурора Казахстану Кравченка «вплинути» на БТА Банк у питанні виділення коштів:

– 24.05.2014 Роман Марченко повідомляв Андрію Кравченку про необхідність терміново вирішити питання фінансування юристів Winston & Strawn LLP: *«На жаль, Банк так поки і не погасив наші рахунки, і ми поки не можемо оплатити послуги Вінстон, а вони відмовляються працювати, поки ми не погасимо їхні борги і не оплатимо 50 тис. передоплати. Ваш вплив на процес дуже б допоміг»*. За тиждень до цього, 15.05.2014, Марченко представив документ Budget proposal, згідно з яким послуги Winston & Strawn LLP коштують близько 320 тисяч євро, при цьому французькі юристи просили оплатити два попередні рахунки в розмірі 76 224 доларів.

Міністерство юстиції України надало Державній службі фінансового моніторингу інформацію про можливе незаконне фінансування Winston & Strawn LLP.

«Ілляшев та Партнери» протягом декількох місяців домагалися, щоб ГПУ підтвердила мандат для Winston & Strawn LLP. Вплив на ГПУ здійснювався через казахстанську прокуратуру:

– 15.05.2014 Роман Марченко повідомив співробітникам казахстанської Генеральної прокуратури: *«Але ще буде необхідно оформити в Україні мандат юристам, що і раніше було непросто, тому що це прямо не передбачено укр. законодавством»*.

– Можливо, саме зусилля казахстанської сторони вплинули на подальші події. Згідно зі звітом співробітника казахстанської Генеральної прокуратури Артура Ластаєва, 22.05.2014 ГПУ запевнила, що іноземним юристам у французькому суді будуть делеговані необхідні повноваження. Наступного дня, 23.05.2014, у листі до Посольства України у Франції ГПУ заявила, що «не заперечує» проти того, що МВС видало дозвіл фірмі Winston & Strawn LLP брати участь у суді.

– Печерський районний суд Києва двічі (03.06.2014 и 23.09.2014) визнавав незаконним «Дозвіл з'явитися в суд», оскільки слідчий МВС не має права направляти іншій державі документи щодо екстрадиції. Однак Апеляційний суд Києва також двічі (19.06.2014 і 20.11.2014) визнавав законним даний «дозвіл», посилаючись на норми французького (!) законодавства. Крім участі в цих судових процесах, «Ілляшев та Партнери» у червні та жовтні 2014 року зверталися до ГПУ з черговим проханням оформити «Дозвіл з'явитися в суд», на що двічі була отримана відмова.

Крім того, представництво України приватною компанією має бути закріплено у двосторонньому договорі з Міністерством юстиції, чого не було зроблено. Від Міністерства юстиції Фондація «Відкритий Діалог» отримала офіційне підтвердження, що відомство не уклало договорів і не видавало довіреностей для фірми Winston & Strawn LLP.

Розуміючи необхідність отримання такої довіреності, фірма «Ілляшев та Партнери» пропонувала казахстанській стороні через Міністерство юстиції України офіційно оформити мандат для

іноземних юристів, вказуючи вартість їхніх послуг в межах 3-5 тис. доларів. Нагадаємо, у своєму бюджеті фірма Winston & Strawn LLP оцінює свою роботу в 320 тис. євро:

- 14.06.2014 Марченко повідомив казахстанську прокуратуру, що Міністерство юстиції України має право закупити послуги іноземних юристів без тендеру, якщо такі послуги коштують до 8 тис. доларів: *«Якщо Ви підтверджуєте підхід, ми організуємо лист на Мін'юст з пропозицією юр. послуг у справі АМК (Аблязов Мухтар Кабулович – прим. редактора), скажімо, за 3-5 тис. дол. США, підпишеться договір і укр. юристи залучать фр. юристів вже на підставі офіц. договору з Мін'юстом»*
- За таким принципом Марченко пропонував заступнику голови правління БТА Банку Жанібеку Саурбеку та співробітникам казахстанської прокуратури залучити іноземних юристів для представництва України в екстрадиційній справі Романа Солодченка, колеги Аблязова: *«Чи буде ставитися завдання щодо забезпечення представництва інтересів України зовнішніми юристами? Якщо так – можливо, варто повернутися до ідеї залучення юристів Мін'юстом України?»*. Марченко рекомендував казахстанській прокуратурі просити ГПУ дати згоду на такі дії.

25.09.2014 суд Ліона засумнівав в законності мандата Winston & Strawn LLP і заборонив фірмі брати участь в екстрадиційному процесі.

5. НА ПРОХАННЯ КАЗАХСТАНУ ПРОКУРАТУРА ДВІЧІ ЗАКРИВАЛА КРИМІНАЛЬНУ СПРАВУ ПРОТИ СЛІДЧОГО МЕЛЬНИКА

Факти незаконного впливу казахстанської влади на роботу слідчого Мельника набули широкого розголосу, після чого українські правоохоронні органи порушили кримінальну справу проти слідчого та усунули його від справи Аблязова. Проте одразу після цього казахстанська прокуратура за рекомендаціями фірми «Ілляшев та Партнери» попросила українських колег закрити справу проти Мельника.

Після зустрічей представників української та казахстанської прокуратур в серпні й вересні 2014 року, слідчий київської прокуратури Сергій Ходаківський двічі виносив постанову про закриття кримінальної справи проти Мельника. ***Драфт постанови підготували «Ілляшев та Партнери», і виданий слідчим документ слово в слово повторював цей драфт.*** В результаті суд зобов'язав прокуратуру продовжити розслідування відносно Мельника:

- 16.07.2014 Головне слідче управління МВС підтвердило надані у зверненні Фундації «Відкритий Діалог» факти грубих порушень у справі Аблязова: *«У зв'язку з виявленням численних порушень вимог КПК України, відомчих та міжвідомчих нормативно-правових актів щодо організації розслідування та екстрадиції, зростаючим суспільним резонансом, численними публікаціями щодо безпідставного притягнення до кримінальної відповідальності на території України громадського діяча Казахстану Аблязова М. К., усунути від проведення подальшого розслідування слідчого СУ ГУМВС України в м. Києві майора міліції Мельника М. В.»*
- 30.07.2014 прокуратура міста Києва порушила кримінальну справу за фактом перевищення слідчим Мельником своїх повноважень при видачі «Дозволу з'явитися в суд» для фірми Winston & Strawn LLP (ч. 1 ст. 365 КК України).
- Через кілька днів Марченко пише до казахстанської прокуратури: *«Необхідний Ваш дзвінок або чийсь приїзд в ГПУ. Необхідно: закрити кримінальне провадження за відсутністю складу злочину»*. На це заступник казахстанського генерального прокурора відповів: *«А якщо я Каська наберу? Допоможе?»* (Віталій Касько на той час обіймав посаду заступника генерального прокурора України – прим. ред.).

- Фірма «Ілляшев та Партнери» підготувала проект постанови про закриття кримінальної справи проти Мельника. Документ був складений на бланку прокуратури міста Києва, але без дати. 03.09.2014 Марченко відправив цей документ казахстанським колегам: *«Вже підготували проект, який будемо штовхати по своїх каналах»*.
- Через три тижні, 25.09.2014, слідчий прокуратури Києва Сергій Ходаківський видав постанову про закриття справи проти Мельника на підставі «відсутності складу злочину». Постанова була ідентичною документу, раніше підготовленого фірмою «Ілляшев та Партнери». Однак 03.10.2014 ця постанова була скасована прокурором київської прокуратури А. Ландарем.
- 20.10.2014 слідчий Ходаківський повторно видає постанову про закриття кримінальної справи. Рішенням Печерського районного суду м. Києва від 17.12.2014 ця постанова була скасована. З'ясувалося, що, станом на 09.02.2015, матеріали кримінальної справи не були повернуті з суду. Проте на даний момент справа вже знаходиться в прокуратурі, і розслідування триває.

6. ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

13.01.2015 Головне слідче управління МВС заявило, що під час досудового розслідування справи Аблязова *«були допущені порушення кримінального процесуального законодавства, а саме неповнота досудового розслідування, а також порушення вимог ст. 576 (Межі кримінальної відповідальності виданої особи) КПК України»*. Згідно ч. 1 ст. 576 КПК, видана Україні особа може бути притягнута до кримінальної відповідальності лише за ті злочини, за якими здійснено екстрадицію.

У запиті на екстрадицію Україна повідомила, що Аблязову висунуті звинувачення в «шахрайстві» (ч. 4 ст. 190 КК) і «привласненні чужого майна шляхом зловживання службовим становищем» (ч. 5 ст. 191 КК). Однак у матеріалах кримінального провадження вказані також звинувачення, яких немає у запиті на екстрадицію, а саме «замах на злочин» (ч. 2 ст. 15 КК) та «легалізація доходів» (ч. 3 ст. 209 КК). Таким чином, порушена одна з основоположних гарантій України в рамках Європейської конвенції про видачу.

Дії співробітників МВС, прокуратури та фірми «Ілляшев та Партнери» мають ознаки порушень кримінального та кримінально-процесуального законодавства.

Порушення зі сторони слідчого МВС Мельника:

- несамотійність слідчого і втручання в його роботу осіб, які не мають на це права (ст. 40 КПК України);
- дії та рішення у слідстві приймалися не одноосібно слідчим, а процесуальні документи складали за слідчого сторонні особи (ст. 38, 39 КПК України);
- порушення принципу законності в діяльності міліції (ст. 3 Закону України «Про міліцію»).

Порушення зі сторони фірми «Ілляшев та Партнери»:

- вплив на працівника правоохоронного органу з метою домогтися прийняття незаконного рішення (ст. 343 КК України);
- розголошення відомостей досудового розслідування без дозволу слідчого або прокурора (ст. 222 КПК України);
- розголошення адвокатської таємниці та персональних даних про осіб, порушення принципу конфіденційності (ст. 10 Правил адвокатської етики, п. 6 принципу I та п. 2 принципу III рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи про свободу професійної діяльності адвокатів від 25.10.2000);

- порушення принципів компетентності та добросовісності (ст. 11 Правил адвокатської етики);
- порушення принципів верховенства права та законності (ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

Порушення зі сторони ГПУ та прокуратури м. Києва:

- документ фірми «Ілляшев та Партнери» від 03.09.2014 та постанова слідчого київської прокуратури Ходаківського від 25.09.2014 є ідентичними. Це викликає побоювання про вплив сторонніх осіб на рішення слідчого (ст. 343 КК України, ст. 40 КПК України);
- ГПУ погодилася, щоб фірма «Ілляшев та Партнери» *«забезпечувала належне представництво»* інтересів України у французькому суді, в той час як ця фірма офіційно надає послуги казахстанському БТА Банку та захищає інтереси казахстанської влади. При цьому ГПУ відповіла *«не заперечую»* на пропозицію про залучення на «безкоштовній» основі іноземних юристів, в той час як такі послуги мають оплачуватися з державного бюджету за наявності договору з Міністерством юстиції (Указ Президента України від 25.06.2002, Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2003);
- хоча прокуратура й порушила кримінальну справу проти слідчого Мельника за видачу «Дозволу з'явитися в суд», сама прокуратура раніше неодноразово заявляла, що «не заперечує» проти видачі даного «дозволу».

Беручи до уваги незаконну співпрацю українських правоохоронних органів з казахстанською стороною та враховуючи численні заяви міжнародних правозахисних організацій, а також депутатів Європарламенту та членів ПАРЕ про політичний характер справи Аблязова, Фондація «Відкритий Діалог» звертається до української влади з наступними рекомендаціями:

до Генеральної прокуратури України:

1. Провести належну перевірку оприлюдненого листування і відповідно до закону притягти до відповідальності співробітників МВС та прокуратури, які порушили норми кримінального та кримінально-процесуального законодавства.
2. Не лише забезпечити ретельне розслідування кримінальної справи проти слідчого Мельника у зв'язку з видачею «Дозволу з'явитися в суд», але також перевірити оприлюднені факти щодо позапроцесуальної співпраці Мельника з фірмою «Ілляшев та Партнери» під час проведення досудового розслідування.
3. Дати правову оцінку діям слідчого київської прокуратури Ходаківського при видачі постанови від 25.09.2014, яка є ідентичною до постанови, раніше підготовленої приватною юридичною фірмою.
4. Розслідувати, яким чином до приватної юридичної фірми міг потрапити бланк прокуратури міста Києва, який, згідно з листуванням, опинився у Романа Марченка.
5. Прокоментувати інформацію про неофіційні зустрічі з казахстанською стороною у 2014 році, а також про домовленості за підсумками цих зустрічей.
6. Відреагувати на висновки Головного слідчого управління МВС про порушення ст. 576 КПК, оскільки в матеріалах кримінального провадження вказані звинувачення, яких немає у запиті на екстрадицію.
7. Враховуючи виявлене порушення меж кримінальної відповідальності і негативний вплив політично мотивованої справи на репутацію України, відкликати запити на екстрадицію Мухтара Аблязова та його соратників (зокрема, Романа Солодченка).

до Міністерства юстиції України:

8. Враховуючи, що Міністерство юстиції забезпечує виконання зобов'язань, взятих за міжнародними договорами України з юридичних питань, і, беручи до уваги докази політичного характеру справи Аблязова, дати оцінку – чи відповідає запит на його екстрадицію міжнародним договорам України у сфері прав людини.

до Державної служби фінансового моніторингу:

9. Провести усі передбачені законом дії для здійснення належної перевірки інформації про незаконне фінансування фірми Winston & Strawn LLP.

Також підкреслюємо необхідність, щоб прокуратура, кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури та Національна асоціація адвокатів України розглянули дії співробітників фірми «Ілляшев та Партнери» на предмет відповідності до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Просимо президента України дати оцінку тому, наскільки відповідають міжнародним зобов'язанням України участь МВС та ГПУ в політичній кримінальній справі шляхом корупційної співпраці з Казахстаном, який є одним з найближчих економічних і політичних партнерів країни-агресора Росії.

Ми закликаємо французький уряд взяти до уваги факти корупційної співпраці Казахстану та України у справі Аблязова, а також прислухатися до численних заяв міжнародних, французьких, українських та російських правозахисних організацій про неприпустимість екстрадиції казахстанського опозиціонера з Франції [20]. Польща, Іспанія, Чехія, Австрія та Великобританія вже відмовили Казахстану, Росії та Україні у видачі соратників Аблязова. В Україні та Росії життю та безпеці опозиційного політика загрожує небезпека: несправедливе правосуддя, жорстоке поводження, допити в інтересах Казахстану або навіть незаконна передача Казахстану.

В Україні Аблязову не буде забезпечене справедливе правосуддя у зв'язку з грубим втручанням казахстанської влади в роботу українських правоохоронних органів. Депутати ПАРЄ зазначили: *«Залучення України до цієї справи – це прозора легітимація режиму Януковича, який тісно співпрацював з Росією та Казахстаном»* [21]. Після подій Євромайдану проблема корупції в українських органах правосуддя лише загострилася. Остаточне рішення у справі екстрадиції ще не прийняте, а Україна вже порушила свої гарантії, звинувативши Аблязова за статтями, які не вказані в запиті на екстрадицію.

Також незадовільними залишаються умови утримання в українських місцях позбавлення волі. 16.03.2015 офіс українського омбудсмена повідомив Фондації «Відкритий Діалог», що у 2014 році омбудсмен та представники громадськості здійснили моніторингові візити до українських слідчих ізоляторів та колоній. В результаті були виявлені *«системні порушення порядку тримання під вартою та відбування покарання, що зумовлюють жорстоке чи таке, що принижує гідність людини, поводження з ув'язненими та засудженими»*. Офіс омбудсмена зазначив, що у більшості установ виконання покарань, у тому числі в слідчих ізоляторах, *«гідні умови утримання не створені»*. Зокрема, українське законодавство встановлює норму житлової площі для взятих під варту осіб у розмірі 2,5 кв. м. Офіс омбудсмена підкреслює, що ця площа не відповідає європейським стандартам, а також є меншою, ніж передбачена українським законодавством житлова площа для засуджених (4 кв. м.) [22].

У разі екстрадиції до Росії, опозиціонер Аблязов зіткнеться зі смертельною небезпекою. 27.02.2015 в центрі Москви було скоєно жорстоке вбивство критика режиму Бориса Немцова. Не можна закривати очі на проблему безкарності та систематичного застосування тортур в Росії [23], а також на залученість до справи Аблязова слідчих зі «списку Магнітського». Після призупинення будь-яких контактів з ПАРЄ Росія погрожує повністю вийти з Ради Європи, що ще більше віддалить її систему правосуддя від західної.

Гарантії російської влади про забезпечення справедливого суду не мають жодних підстав, підтвердженням чого є не тільки гучний судовий процес проти Надії Савченко, а й неповажне ставлення Росії до міжнародного права загалом. Коментуючи залучення Росії в конфлікт на сході України, 25.02.2015 Держсекретар США Джон Керрі заявив, що російська влада «наполеглива у спотворенні дійсності» і неодноразово «брехала про свої дії мені у вічі й у вічі іншим» [24]. Після подій останніх місяців у ЄС і США не залишилося жодних ілюзій щодо будь-яких обіцянок Росії.

Ми також пропонуємо Генеральному секретаріату Інтерполу та Міністерству внутрішніх справ Великобританії ознайомитися з фактами фабрикації кримінальної справи проти Аблязова.

Усі охочі можуть підтримати наші вимоги, звернувшись за адресами:

- Генеральному прокурору України Віктору Шокіну - 01011, м. Київ-11, вул. Різницька, 13/15, факс +38 044 280 26 03;
- Заступнику Генерального прокурора України Давиду Сакварелідзе - 01011, м. Київ-11, вул. Різницька, 13/15, e-mail: gp.reforms@gmail.com;
- До прокуратури міста Києва - 03150, Київ-150, вул. Предславинська, 45/9, факс +38 044 524 82 90;
- Міністру внутрішніх справ України Арсену Авакову – 01024, м. Київ, вул. Богомольця, 10, тел. +38 044 256 03 33;
- Міністру юстиції України Павлу Петренку - 01001, м. Київ, вул. Городецького, 13, тел. +38 044 278 37 23, факс +38 044 271 17 83, e-mail: themis@minjust.gov.ua;
- Президенту України Петру Порошенку - 01220, м. Київ, вул. Банкова, 11, тел. +38 044 255 73 33;
- Президенту Франції Франсуа Олланду - 55 Rue du Faubourg Saint-Honoré 75008 Paris, факс: +33 1 47 42 24 65;
- Марі-Сюзанн Ле Кео, директору Управління з кримінальних справ та помилування Міністерства юстиції Франції - Direction des affaires criminelles et des grâces, Ministère de la Justice 13, place Vendôme 75042. Paris cedex 01, e-mail: marie-suzanne.lequeau@justice.gouv.fr
- Міністру закордонних справ Франції Лорену Фабіусу - Paris 37, Quai d'Orsay F - 75351 PARIS, тел.: 33 1 43 17 53 53;
- Міністру внутрішніх справ Великобританії Терезі Мей, : 2 Marsham Street, London, SW1P 4DF; 020 7035 4848; public.enquiries@homeoffice.gsi.gov.uk;
- До міжнародної мережі Eurojustice - Prins Clauslaan 16 2595 AJ Den Haag, тел.: +31 (0)70 33 99 887, факс: +31 (0)70 339958, e-mail: info@eurojustice.org;
- Верховному представнику Європейського Союзу з закордонних справ та політики безпеки Федеріці Могеріні - 1049 Brussels, Rue de la Loi / Wetstraat 200. Тел.: +32 2 584 11 11; +32 (0) 2 295 71 69;
- Голові комітету Європейського парламенту з закордонних справ Ельмару Броку - Rue Wiertz 60, 1047 Bruxelles, Belgique. Тел.: +32 2 28 49013 (Брюссель), +33 3 881 76902 (Страсбург);
- Уповноваженому ЄС з прав людини Емілі О'Рейлі - F-67001, м. Страсбург, avenue du Président Robert Schuman, 1. Тел.: +33 3 88 17 23 13;
- Верховному комісару ООН у справах біженців Антоніо Гутеррес - Case Postale 2500, CH-1211 Genève 2 Dépôt, Suisse. Тел.: +41 22 739 8111, факс: +41 22 739 7377. Форма для звернень: http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/contact_hq;
- Генеральному Секретарю Міжнародної організації кримінальної поліції «Інтерпол» Юргену Стоку - General Secretariat 200, quai Charles de Gaulle, 69006 Lyon, France. Факс: +33 (0)4 72 44 71 63;

Список джерел:

1. Ліга. Новини // Казахстан визнав референдум та підтримав анексію Криму. - http://news.liga.net/news/politics/1028522-kazakhstan_priznal_referendum_i_podderzhal_anneksiyu_kryma.htm%20:%20http://archive.today/yY47r
2. Ministry of Foreign Affairs. Republic of Kazakhstan // Statement by the Ministry of Foreign Affairs of Kazakhstan on the referendum in Crimea. - <http://archive.today/yY47r>

3. Радіо Азаттик // Назарбаєв прогнозує «процвітання разом з Росією». - <http://rus.azattyq.org/content/nazarbaev-zasedanie-pravitelstva/26841788.html>
4. 24.02.2015 стало відомо, що Рахат Алієв був знайдений мертвим в австрійській в'язниці Josefstadt в одиночній камері. Він був поміщений в камеру за власним бажанням і готувався до судових засідань. Алієв був колишнім зятем президента Назарбаєва. Казахстанська влада висунула проти нього декілька кримінальних звинувачень, в тому числі у вбивстві і відмиванні грошей. Алієв отримав політичний притулок в Австрії і неодноразово критикував режим Назарбаєва. Родичі і соратники Алієва заперечують версію про суїцид і заявляють, що вбивство було організовано казахстанськими спецслужбами. - <http://en.odfoundation.eu/a/5968,relatives-and-associates-of-rakhat-aliyev-reject-the-suicide-account>
5. Матеріали, опубліковані на веб-порталі trust.ua. - <http://www.trust.ua/news/92332-korruptsiya-i-partnery-chast-2.html>; <http://www.trust.ua/news/93202-korruptsiya-i-partnery-chast-3.html>; <http://www.trust.ua/news/95807-korruptsiya-i-partnery-chast-4-novye-detali-v-dele-ablyazova.html>; <http://hate.trust.ua/korruption/2014/09/17/151/Korruptsiya-i-partneri-Chast-6/>
6. Страница Муратбека Кетебаєва на Facebook. - <https://www.facebook.com/mur.ketebayev/posts/770726609670347?pnref=story>
7. Іноді в копіях листування фігурували також співробітники казахстанської прокуратури Рустем Умурзаков та Бауржан Курманов, а також заступник голови правління БТА Банку Жанібек Саурбек і представник міністерства юстиції Марат Бекетаєв.
8. Аналітичний інтернет-портал Ratel.kz // Шавкат Сабіров: Якби моя скринька була зламана, вони б виклали дуже страшні речі. - http://www.ratel.kz/raw/shavkat_sabirov/
9. Інтернет-проект Insiderman // Усе говорить про те, що удар по Тимурі Кулібаєву через розсекречення особистого листування його піарників було завдано радикальною опозицією тільки в якості «виконавців». - <http://insiderman.kz/?p=2489>
10. Open Dialog Foundation // BTA Bank files false charges in cooperation with investigative authorities of Ukraine, Russia and France. - <http://en.odfoundation.eu/a/4317,bta-bank-files-false-charges-in-cooperation-with-investigative-authorities-of-ukraine-russia-and-france>
11. Open Dialog Foundation // International support of Mukhtar Ablyazov as an opposition politician. - <http://en.odfoundation.eu/a/5692,international-support-of-mukhtar-ablyazov-as-an-opposition-politician>
12. Сторінка Мухтара Аблязова на Facebook // Ablyazov defence hits out at «abominable» Lyon court decision. - <https://www.facebook.com/notes/мухтар-аблязов/ablyazov-defense-hits-out-at-abominable-lyon-court-decisions/361923233976821>
13. Open Dialog Foundation // BTA Bank files false charges in cooperation with investigative authorities of Ukraine, Russia and France. - <http://en.odfoundation.eu/a/4317,bta-bank-files-false-charges-in-cooperation-with-investigative-authorities-of-ukraine-russia-and-france>
14. Open Dialog Foundation // Kazakhstan lobby contrives a case against BTA Bank in Ukraine in order to oppress the opposition. - <http://en.odfoundation.eu/a/3157,kazakhstan-lobby-contrives-a-case-against-bta-bank-in-ukraine-in-order-to-oppress-the-opposition>
15. Українська Правда // Векселізація тушок в «Батьківщині». Гуртом і вроздріб. - <http://www.pravda.com.ua/articles/2013/07/4/6993557/?attempt=1>
16. Генеральна прокуратура України // Заступник Генерального прокурора України Віталій Касько провів зустріч з делегацією Генеральної прокуратури Республіки Казахстан. - <http://www.gp.gov.ua/ua/news.html? m=publications& c=view& t=rec&id=143894>
17. Співробітники української і казахстанської прокуратури могли контактувати також в липні 2014 року, оскільки 11.07.2014 Марченко відправляв у казахстанську Генеральну прокуратуру інформацію та тези для чергової зустрічі.
18. Порядок здійснення захисту прав та інтересів України під час урегулювання спорів, розгляду у закордонних юрисдикційних органах справ за участю іноземного суб'єкта та України. - <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/745/2006>
19. Кабінет Міністрів України // Постанова від 05.08.2003 № 1198. - <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1198-2003-%D0%BF>
20. Open Dialog Foundation // International support of Mukhtar Ablyazov as an opposition politician. - <http://en.odfoundation.eu/a/5692,international-support-of-mukhtar-ablyazov-as-an-opposition-politician>

21. Open Dialog Foundation // Oświadczenie członków Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy w sprawie Mukhtara Ablyazova. - <http://odfoundation.eu/a/5503,oswiadczenie-czlonkow-zgromadzenia-parlamentarnego-rady-europy-w-sprawie-mukhtara-ablyazova>
22. Amnesty International // Report 2014/15: The State of the World's Human Rights. - <https://www.amnesty.org/en/documents/pol10/0001/2015/en/>
23. The Washington Times // John Kerry: Russia 'lies ... to my face' about military mission against Ukraine. - <http://www.washingtontimes.com/news/2015/feb/25/john-kerry-russia-lies-to-my-face-about-military-m/>

Фундація «Відкритий Діалог» була заснована в Польщі в 2009 році з ініціативи Людмили Козловської, яка зараз займає посаду Президента Фундації. Установчі цілі Фундації включають захист прав людини, демократії та верховенства права на пострадянському просторі, з особливою увагою до найбільших країн СНД: Росії, Казахстану та України.

Фундація переслідує свої цілі за допомогою організації спостережних місій, включаючи спостереження за виборами та моніторинг ситуації з дотриманням прав людини в країнах СНД. За результатами спостережень Фундація випускає звіти і поширює їх серед інституцій ЄС, ОБСЄ та інших міжнародних організацій, міністерств закордонних справ та парламентів країн ЄС, аналітичних центрів та медіа.

На додаток до спостережної та аналітичної діяльності, Фундація активно співпрацює з членами парламентів, які беруть участь у зовнішній політиці, займаються проблемою дотримання прав людини та взаємин з країнами СНД, для того, щоб підтримати процес демократизації та лібералізації внутрішніх політик на пострадянському просторі. Важливою сферою діяльності Фундації також є підтримка програм для політичних в'язнів і біженців.

00-580 Warsaw

11a Szucha Avenue, office 21

E-mail: odfoundation@odfoundation.eu

www.odfoundation.eu

+48 22 307 11 22

Звіт опубліковано: 24.03.2015

Printed by: Open Dialog Foundation

Фото на обкладинці: Open Dialog Foundation

Для отримання більш детальної інформації, будь ласка, звертайтеся:

Ігор Савченко – igor.savchenko@odfoundation.eu

Людмила Козловська – lyudmylakozlovska@odfoundation.eu